ניזיל אפיתחא דבי זונות. מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול משום דכתיב אל תקרב אל פתח ביתה ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים שהרי היה רוצה ללכת יותר מפיתחא דבי זונות: **כל** העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה. מוכח מדכתיב ללא אלהי אמת והדר כתיב ללא תורה משמע דכישא קאמר אע"פ שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלהים:

ובגמילות חסדים לא עסק. תימה מאי פריך מצדקה הלא כ' דברים הם כדאמרינן בסוכה (דף מט:) לדקה לעניים גמילו' חסדים בין לעניים בין לעשירים וי"ל דמ"מ משמע ליה דמי שרגיל בזאת עוסק הוא גם בזאת: **אלא** א"כ ממונה עליה בו'. ומסתמא גם משלו היה נותן הרבה: **מעות** של **פורים נתחלפו** לי במעות של צדקה. פירש רש"י לשון אחר מעות של סעודת פוריס וקשיא כי לא מצינו בכל התלמוד שמזכיר מעות של סעודת פוריס וגם (1) שפירש רש"י מעות של פוריס שהפרים הוא לסעודת פוריס שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של צדקה והזכירו לטובה על כך וקשה כי זה חסר מן הספר ושם המלוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של צדקה היה לו לומר וגם לשון רשאין שפירש מגבת פוריס וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פוריס קשה דעיקר מלוה חסר מן הספר לכך נראה לר"י לפרש הארנקי הוה ממעות של פוריס והיה סבור שהוא של צדקה וזכר שהם של מגבת פוריס ואפילו הכי לא חזר בעצמו וחלקם לעניים אע"פ שידע שלא היה בארנקי של צדקה כלום מפני שלא היה רוצה לגיישם מאחר שקבלם וזיממם להם ולפי זה עיקר המלוה היא בשעת תלוקה אע"פ שנזכר לא רצה לגיישם וודאי מסברא חזר ופרעם משלו לכים של פוריס ולשון נתחלפו כמו (כ"ב דף ח.) אויב באיזוב נתחלף לו פירוש שסבר לקחת אויב ולקח איוב וכך היה סבור שהם של צדקה וזכר שהם של מעות פוריס: **רבן** של תרסיים אני. פ"ה גרדיים

וכן מוכח כל הסוגיא אבל בסוכה פרק החליל (דף נא:) מוזה תרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן וצ"ל ששלשה מיני תרסיים הם דגרדיים נקראין תרסיים כדמוכח הכא וגם לורפי נחשת נקראים תרסיים כדמוכח בפ' אלו טריפות (חולין דף מז:) דהעלה עליה מטלית של תרסיים והוא עור שמשימין לפניהם שלא יקלקלו בגדיהם והוא חם מאד והם לותם דפרק החליל (שם דף נא:) שמונה כל האומניות בפני עצמן וגם במגילה פרק בני העיר (דף כו.) מעשה בבית הכנסת של תרסיים כי לורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם כדמשמע פ' המדיר (כתובות דף עז.) דקא חשיב ליה בהדי הני דכופין אותן להוציא ועוד יש לומה אחת שכולם נקראו טרסיים כדאמרינן מגילה (דף יג:) בגתן ותרש שני טרסיים היו ומספרים בלשון טורסי: **אתיא** זיבורתא. פי' בקונטרס זיבורא זכר זיבורתא נקבה וצ"ל שאין ניכר כ"כ במין קטן כזה בין זכר לנקבה וי"מ שהן שני מינין כמו (חולין דף סב:) תרנגול ותרנגולתא דאגמא: הוגה

דנכים יצריה. נשמט יצרה. אנשי כנסת הגדולה בקשו רחמים ונמסר בידם והרגוהו כדאמרי' בד' מיתות בסנהדרין (דף סד.). כלומר ניזיל בההוא שבילא ולא ניזיל אפיתחא דבי זונות שלא ישלוט בנו יצר הרע: **איכנעו** וזונות **מקמייהו.** נכנעו מפניהם לקיבתן: **מנא לך** הא. דסמכת אנפשך למיתי הכא ולא מיסתפית מילר הרע: **זימה ומתרגמי עלה תטאין.** עלת הוא תרגום של זימה (2) היא וחטאין הוא מוספת התרגום מפרש שעלה זו רעה היא של חטא. אלמא דזימה היינו לשון עלה ותורה נקראת עלה דכתיב (ישעיה כח) הפליא עלה הגדיל תושיה ומשמע תורה תשמור עליך: **מזימה** (3). מן הזנות: **תשמור עליך פורה.** דסיפיה דקרא תבואה תנצרכה מזימה תשמור עליך מכל דבר רע והרהור חטא ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה: **על ה' דברים.** ממש עגילות הן שואלין עלי: **כמי שאין לו אלוה.** להגן עליו: ה"ג **מאי ללא** (ד): ר' חנינא בן תרדיון גבאי של צדקה הוה: **מעות של פוריס.** שגביתי מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פוריס ומנן (כ"מ דף עח:) אין העני רשאי ליקח מהן רלועה לסגדלו: **נתחלפו לי במעות של צדקה.** וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים שלא לסעודת פוריס ואני פרעתי משלי [את] של פוריס. ל"א מעות שלי לסעודת פוריס נתחלפו לי במעות של צדקה וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ליפרע מארנקי של צדקה: **נגנב.** גנב ולסטים היית: **מדהא ליפא.** כשם שאין השני' כי הא אין שמיהן כלשם אחד כך אין חכירת' כי והאומר לכם עלי שקרן נמלא בדבריו: **מ"ט קרו לך רבי.** הרי עגילה שלישית: **טרסיים.** גרדיים: **קיבורי.** פקעות לימשל"ש: **הי דשפיא הי דערבא.** איזה של שתי ואיזה של ערב: **אתא זיבורא.** זכר אותיבא על דערבא: **ואתאי זיבורתא.** נקבה אותיבא על דשתיא. והכין שהוא גם הנעשה (ה) שהשתי מקבל ערב כנקבה המקבלת זכר: **לכי אכידן.** בית שאולין ושותין לכבוד עבודת כוכבים ומזכלים זיבול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתנדבין: **עבדך לחירות.** והן גזרו על כך לפי שהוא דת יהודית: **אידמי ליה.** לההוא גברא: **כישופיה הוא דקא אחוי.** רשעך תראה ותודיע שרשע אתה והוא יגלו ע"י גם: **הוה כתיבא ההוא** (יומא) **איגרתא.** דנעו תשובי רומי לשדורי לקיסר על עסקיהן שדרוה ההוא שעתא בידיה דההוא גברא: **פתקיה.** אליהו וזרקו ד' מאה פרסי למען לא ישוב (עוד לביתו) כמו (ר"ה דף כה.) שקל קלא פתק ביה: **עליו לשריפה.** למה נענש כך לפי שהיה הוגה את השם כאותיותיו דורשו בתרכעים ושתים אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ: להתלמד

דנכים יצריה א"ל איך ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין ונקבל אגרא כי מטו התם חזינהו [לזונות] איתכנעו מקמייהו א"ל מנא לך הא א"ל מזימה תשמור עלך תבונה תנצרכה א"ל רבנן לרבא מאי מזימה אילימא תורה דכתיב בה מזימה ומתרגמינן עצת חטאין וכתיב הפליא עצה הגדיל תושיה אי הכי זימה מבעי ליה ה"ק מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה ת"ר כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון א"ל ר' אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון אשריך שנתפסת על דבר אחד אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים א"ל רבי חנינא אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה [בלבד] וכדרב הונא דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר [וגו'] מאי ללא אלהי אמת שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה ובגמילות חסדים לא עסק והתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר אלא אע"כ ממונה עליו תלמיד חכם כר' חנינא בן תרדיון הימנונה הוא דהוה מהימן מיעבד לא עבד והתניא אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים מיעבד עבד כדבעי ליה לא עבד אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו מ"ט תנית ומ"ט גנבת אמר להו אי סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא ומדהא ליתא הא נמי ליתא ומ"ט קרו לך רבי רבן של תרסיים אני אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא אתיא זיבוריתא אותיבא על דשתיא ואתאי זיבורא ויתיב על דערבא אמר להו האי דשתיא והאי דערבא א"ל ומ"ט לא אתית לבי אבידן אמר להו זקן הייתי ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם [אמרו] ועד האידנא כמה סבי איתרמוס אתרחיש ניסא ההוא יומא אירמס חד סבא ומ"ט קא שבקת עבדך לחירות אמר להו לא היו דברים מעולם קם חד [מינייהו] לאסהודי ביה אתא אליהו אידמי ליה כחד מחשובי דמלכותא א"ל מדאתרחיש ליה ניסא בכולהו בהא נמי אתרחיש ליה ניסא וההוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי ולא אשגח ביה קם למימר להו הוה כתיבא איגרתא דהוה כתיב מחשיבי דמלכות לשדורי לבי קיסר ושדרוה על ידיה דההוא גברא אתא אליהו פתקיה ארבע מאה פרסי אזל ולא אתא אתיוהו לרבי חנינא בן תרדיון אמרו ליה אמאי קא עסקת באורייתא אמר להו כאשר צוני ה' אלהי מיד גזרו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה ועל בתו לישב בקובה של זונות עליו לשריפה שהיה הוגה

מסורת הש"ס

1) ב"ב י:, 2) [ני' יעב"ץ דימוי], 3) [נקמן יח.], 4) [כתוס' סז.].

תורה אור השלם

1. מִזְמָה תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה: משלי ב יא
2. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בְּנָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא: ויקרא יח יז
3. גַּם זֹאת מֵעִם יְיָ צְבָאוֹת יָצָאָה הִפְלִיא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה: ישעיהו כח כט
4. וַיְמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּלֹא אֱלֹהֵי אֱמֶת וּבְלֹא כֹהֵן מוֹרֶה וּבְלֹא תוֹרָה: דברי הימים ב טו ג
5. רָאוּ לְמַדְּתִּי אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוָּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ה"ק מזמה מדבר זימה: (ב) רש"י ד"ה זימה וכו' של זימה וחטאין הוא מוספת שהתרגום כל"ל ומיהכא היא נמחק: (ג) ד"ה מזימה מדבר זימה מן הזנות: (ד) ד"ה ה"נ מאי ללא תורה הפ"ד: (ה) ד"ה ואתא וכו' הנעשה לו שהשתי: (1) תוס' ד"ה מעות וכו' וגם מה שפי' רש"י:

לעזי רש"י

לימשל"ש [לימרשל"ש]. פקעות (של חוט).

מוסף רש"י

מעות של פורים. שהנתתים לסעודת פורים, נתחלפו לי. וחלקתים לעניים וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של צדקה (לקמן יח.). טרסיים. תורנים (זיר נב.).

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים הלכה ח סמג עשין קסד טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ז:

רבינו חננאל

בהאי דמיפצלא בבי זונות וניכפייה ליצרין ונקבל אגרא שנא' מזמה תשמור עליך מדבר זמה התורה תשמור עליך אבל עבודת כוכבים נכים יצריה: ת"ר כשנתפש ר' אלעזר בן פרטא ור' חנניה בן תרדיון למעות אמר ר' אלעזר בן פרטא לר' חנניה אשריך שנתפשת על דבר אחד אוי לי שנתפשתי על ה' דברים השיבו אתה נתפשת על ה' דברים ואתה ניצול שאתה נתעסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני נתעסקתי בתורה בלבד וכדרב דאמר כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא כהן מורה וללא תורה (ו) מאי ללא תורה כל העוסק בתורה בלבד ואינו מתעסק במצות וגם להוציא הדין לאמיתו וההוראה כתקנה כאילו גם תורה אין לו; ומקשי' ורבי חנניה בן תרדיון לא נתעסק בג"ח והתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אל יתן אדם מעותיו בקופה אלא אם כן ממונה עליה כר' חנניה בן תרדיון ופרקינן אין וראי הימנוי הוה מהימן ואע"ג דהוה עביד חסדים כדתניא מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחילקם לעניים ונתן אחרים למעות פורים כמו שהיה ראוי לאדם עשיר כמותו לעשות לא עשה. אחיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו לו מאי טעמא תנית וגנבת. כלומר חכם שונה וגנב. אמר להו דרך בני ישראל או סופר או בעל סריף שניהם באיש אחד אין נמצאין וכיון שאני בעל סריף (גם) איני חכם שונה אמרו לו והלא קוראין אותך רבי אמר להן גדול שבאורגים אני ולפיכך קורין אותי רבי של אורגים הביאו לפניו שתי פקעיות של מטוה אמרו לו איזו של שתי ואיזו של ערב נעשה לו נס ופרחה וישבה לה זיבורית נקבה על פקעת דערבא וזיבורא על של שתי אמר הא דשתיא הא דערבא; בי אבידן. פי' לשכה בבית עבודת כוכבים שלהן ומתקבצין שם כל בעלי חכמה ודנין בדברי חכמה עוד אמרו לו למה שיחררת עבדך בדתן של ישראל. פי' מתקהלי בד' מאה פרסי שדרוהו פרוונקא במקום רחוק ת' פרסי. אתיוהו לר' חנניה בן תרדיון אמרו ליה אמאי עסקת באורייתא אמר להו כאשר צוני ה' אלהי גזרו עליו שריפה

(ו) נ' כמיני הי' מאי ללא תורה ופסקר שקן הי' נ"כ נ' רש"י וכמו שהניה הכ"ת ותמנם מדברי התוס' נראה דגרסי מני' ליון ודר"ק.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com